

Motion till riksdagen 2019/20:2736

av **Beatrice Ask m.fl. (M)**

Ett starkt totalförsvaret för att säkra Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att stärka Försvarsmaktens personalförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Försvarsmakten/hemvärnet i uppgift att ta fram åtgärder i närtid för att rekryteringen till hemvärnet ska öka och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om villkoren för svenskbaserad försvarsindustri och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett proaktivt jämställdhetsarbete inom Försvarsmakten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera och stärka lagstiftningen rörande skyddsobjekt och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre möjligheter för försvaret att öva och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Försvarsberedningen har presenterat två gedigna rapporter med förslag som syftar till att stärka det svenska totalförsvaret, såväl det militära som det civila försvaret. Vi moderater står i allt väsentligt bakom de förslagen, vilka vi också haft en stor del i att arbeta fram. Frågan bereds nu inom Regeringskansliet. För att understryka vikten av att Försvarsberedningens förslag genomförs lägger vi en särskild kommittémotion där vi yrkar på just detta. Det är viktigt att förslagets prioriteringar och långsiktighet inte förfuskas.

I denna motion lägger Moderaterna fram förslag när det gäller totalförsvaret där vi anser att det finns särskild anledning att komplettera och understryka Försvarsberedningens resonemang. Fokus i denna motion ligger till stor del på personal- och materielförsörjningen. Personalen är försvarets främsta resurs och det kommer att

behövas kontinuerliga åtgärder för att kunna attrahera kompetenta människor som vill bidra till Sveriges försvarsförmåga.

Teknikutvecklingen går allt snabbare och den kommer att förändra framtidens konfliktmiljö. Ett belysande exempel är den drönerattack som genomfördes mot det saudiska oljeraffinaderiet i Abqaiq och som resulterade i att nära hälften av landets oljeproduktion slogs ut, vilket även fick stora efterverkningar på världsekonomin.

Sverige måste ha en fungerande materielförsörjning för att vi ska kunna ha verktygen att möta framtidens hot. En central del i svensk materielförsörjning och försvarsförmåga är försvarsindustrin som måste ges goda förutsättningar att kunna verka som leverantör till den svenska försvarsmakten, men även kunna exportera till andra.

Försvarets personalförsörjning

För att skapa operativ militär förmåga behövs många komponenter. Det handlar om materiel, utbildning, övning, planering, logistik med mera. Men utan personal fungerar det inte. Förbandssatt och rätt utbildad personal i våra krigs- och utbildningsförband är därför en kritisk faktor för vår operativa förmåga. Samtidigt kan konstateras att personalförsörjningen har stor förbättringspotential.

Sedan värnplikten återaktiverades har antalet grundutbildade ökat något, men inte i den utsträckning som skulle behövas för att bemanna våra krigsförband inom rimlig tid. På samma sätt har antalet sökande till befäls- och specialistofficersutbildningar ökat inom någon kategori, men fortfarande klaras befälsförsörjningen inte av med den nuvarande utbildningstakten.

I den senaste redovisningen från Försvarmakten konstateras att elevantalet i 16 olika utbildningsomgångar inom olika program för officerare (bl.a. officersprogrammet, reservofficersutbildningen och specialistofficersutbildningen) når endast tre av dessa upp till det ungefärliga behovet. Samtidigt har Försvarmakten ett större utflöde än inflöde av officerare. De åtgärder och program för att behålla och återanställa tidigare officerare klarar inte heller att kompensera för den personalbrist som råder inom Försvarmakten.

Inom Försvarmakten kan många kvalificerade medarbetare avsluta sin anställning innan tiden för reguljär pensionsålder. Ibland återkommer dessa personer i form av konsulter men vanligtvis försvinner dessa personer med sin efterfrågade kompetens utan möjlighet för Försvarmakten att kunna tillgodogöra sig av deras decennier av kunskaper. Vissa åtgärder har genomförts för att fånga upp de personer som är efterfrågade och vill fortsätta arbeta inom försvaret, men tyvärr förnekas de flesta denna möjlighet. Vi menar att fler som vill och behövs inom försvaret ska ha möjlighet att jobba kvar.

För att kunna bygga operativ förmåga krävs att förbanden är samövade med så kompletta förband som möjligt. Erfarenheten från de större övningar vilka genomförts på senare tid visar dock att det är svårt för personal inom vissa kategorier att ta sig loss från ordinarie arbets- och familjeliv. Orsaken är dels att ersättningen eller lönen för många är väldigt låg i förhållande till den i arbetslivet, dels att flera personalkategorier saknar laglig rätt att få ledigt från sin ordinarie arbetsgivare för att tjänstgöra vid övning med totalförsvaret.

Försvarsmakten bör därför snarast analysera orsakerna till bristerna i personalförsörjningen för krigsförbanden och återkomma till Försvarsdepartementet med förslag som på både kort och lång sikt kan öka attraktiviteten för de olika anställningsformer som Försvarsmakten erbjuder. I denna analys bör beaktas hur incitament i form av utbildningspremier, löner och andra förmåner bör införas eller förändras samt vilka åtgärder som behöver vidtagas för att behålla nuvarande, återrekrytera tidigare och hitta nya vägar in för officerare samt öka möjligheten för anställning även efter ingången avtalspension.

Vidare bör Försvarsdepartementet snarast utreda och föreslå hur alla personalkategorier såsom reservofficerare, hemvärnsmän och tidvis anställda inom Försvarsmakten kan omfattas av laglig rätt till ledighet vid övning inom Försvarsmakten och återkomma med förslag till riksdagen.

Rekrytering hemvärnet

Hemvärnet har till uppgift att verka över hela konfliktskalan – från stöd till samhället vid svåra påfrestningar i fred till väpnad strid i krig. Hemvärnet är en del av Försvarsmaktens insatsorganisation och utgör nästan hälften av Försvarsmaktens personal. Hemvärnsförbanden är ett krigsförband med huvuduppgift att skydda, bevaka, ytövervaka samt stödja samhället vid kris. På detta sätt bildar hemvärnsförbanden en nationell och territoriell basplatta för försvaret och skyddet av Sverige. Hemvärnet har en central funktion i skyddet och försvaret av Sverige.

Det är av yttersta vikt att hemvärnsförbandens befattningar är helt uppfyllda. Tyvärr ser det inte ut så idag. De flesta hemvärnsförbanden har vakanser i varierande grad. Det påverkar bland annat möjligheten att lösa ålagda uppgifter och uthållighet. Ytterst handlar det om förmågan att försvara Sverige.

Intresset för hemvärnet har dock ökat bland annat på grund av de fina insatser som hemvärnet gjorde i samband med de stora skogsbränderna sommaren 2018, men också på grund av det försämrade omvärldsläget. Det är glädjande, men mer måste göras för att få fler att engagera sig i hemvärnet.

I Försvarsberedningens rapport tas flera saker upp som kommer att få effekt för rekryteringen till hemvärnet, bland annat att 4-månadersutbildningen försvinner, att fler soldater ska utbildas, fler orter ska utbilda soldater med mera. Förslagen är bra men än finns inga beslut om dessas genomförande. När så sker tar det dessutom tid innan de får effekt. Vi behöver därför också förändra möjligheterna på kort sikt att förbättra rekryteringen till hemvärnet.

En stor del av rekryteringen till hemvärnet är alltjämt tidigare värnpliktiga. Det är viktigt och bör därför intensifieras genom bland annat ytterligare publik och uppsökande verksamhet. En genomgång av förmåner för hemvärnet bör genomföras i syfte att hitta nivåer och incitament för bredare rekrytering. En tredje åtgärd för att öka antalet hemvärnssoldater är att öka antalet värnpliktiga till korttidsutbildning i väntan på att utbildningen av territorialförbanden kommer igång i större omfattning. Det kan göras med start redan nästa år. Detta då det idag finns kapacitet att ta emot fler värnpliktiga utan att tillföra mer resurser.

Därför bör Försvarsmakten/hemvärnet få i uppgift att ta fram åtgärder för att rekryteringen till hemvärnet ska kunna öka i närtid.

Goda villkor för försvarsindustrin

Försvarsindustrin har under de senaste 20 åren omvandlas från att till stora delar vara en statsägd verksamhet till att idag vara helt privat och till delar också ägd av utländska intressenter. Cirka 30 000 personer är direkt sysselsatta i den svenska försvarsindustrin och betydligt fler om man räknar in underleverantörerna. Det är inte bara ägarbilderna som ändrats; beroendet av export har ökat avsevärt, från 25 % till 75 % under de senaste 20 åren. På samma gång har andelen utländska komponenter också gått från 25 % till 75 %. Det får som konsekvens att vårt beroende av internationella samarbeten har ökat i samma omfattning.

Den ökande internationaliseringen kan ses som ett resultat av att en ekonomi av Sveriges storlek har svårt att ensam bära de utvecklingskostnader som ett modernt försvar kräver. Den tekniska utvecklingen som skett inom samhället i stort, där avancerad elektronik och mjukvara i allt större omfattning inryms i de flesta produkter, också återspeglas i försvarsmaterielen. Fokus har flyttats från hårdvara till mjukvara.

När Sverige nu ställer om från ett insatsförsvar till fokus på nationellt försvar kan inte den "eviga fredens" rationalitet fortfarande gälla i förhållande till försvarsindustrin, eftersom kravställningen nu även av nödvändighet måste inkludera krigstida förhållanden. Det kommer att behöva ställas tydligare krav på försörjningsförmåga än tidigare. Att återgå till den ordning som rådde mellan staten och försvarsindustrin under kalla kriget är inte aktuellt. Ägandet ser helt annorlunda ut, den tekniska utvecklingen går allt snabbare och gör det omöjligt att upprätthålla kompetens inom alla de områden där vi behöver försvarsmateriel.

EU:s upphandlingslagstiftning som bland annat lett fram till våra väsentliga säkerhetsintressen behöver tydliggöras. Det bör också noteras att denna lagstiftning sannolikt inte är speciellt välanpassad till det försämrade säkerhetspolitiska läge som vi befinner oss i idag. Den rådande materielstrategi som Sverige använder sig av idag med sina fyra steg: vidmakthålla, köpa från hyllan, samutveckla och egenutveckla är alltför rigid.

Sverige står just nu i ett läge där vi måste kraftsamla för att återfå förmågan att försvara vårt land. Det självklara är givetvis att öka resurserna till Försvarsmakten, men det handlar om så mycket mer. En viktig komponent är vår förmåga till materiel-försörjning och det gäller hela kedjan, från produktutveckling till underhåll och reparationer. För att möta behoven måste vi vara beredda att tänka nytt och se hur försvarsindustrin specifikt och näringslivet i stort kan stärka vårt försvar. Inom ett antal områden står sig vår industri mycket stark i konkurrens med omvärlden, där vi besitter stor kompetens och erfarenhet som skulle kunna stärka vår förmåga. Flera av dessa har en självklar roll redan idag inom försvaret, men det utvecklas nya tekniker och produkter som vi måste bli bättre på att ta tillvara och integrera i våra systemlösningar.

Andelen utländska komponenter har, som nämnts tidigare, ökat från 25 % till 75 %. Vissa av dessa länder är strategiska partners till Sverige, en del är det också vid höjd beredskap. Å andra sidan finns det underleverantörer som befinner sig i andra änden av skalan; de verkar i länder som inte alls är intresserade av Sveriges välgång. Det här bör leda till eftertanke om vilka komponenter vi vill se i vår försvarsmateriel i framtiden. Därför vill vi att relevanta internationella samarbetspartners identifieras – med andra ord, vilka länder ska vi samarbeta med och vilka ska vi inte samarbeta med?

På samma tema vill vi också se att Sverige identifierar svenska tekniska styrkeområden ur ett brett perspektiv som kan utgöra grunden för samarbeten med andra länder och vara vägledande för projekt inom den europeiska försvarsfonden.

Vi moderater vill se en strategisk vision för den svenska materielförsörjningen som utgår från specifikt svenska förhållanden för att uppnå maximal operativ förmåga. Vi måste identifiera vilka kompetenser och samarbeten som är centrala för att operationalisera den strategiska visionen. Vi måste bli tydligare med vilka krav staten ska ställa på våra försvarsföretag och vad staten är beredd att bidra med. Materielförsörjningsstrategin behöver ha en bred politisk förankring med en parlamentarisk dialog i botten. Därför ser vi det som nödvändigt att denna fråga inte enbart avgörs av regeringen.

Vi vill stärka forskningsbudgeten så att Försvarmakten och FMV kan göra mer relevanta förstudier samt ta fram demonstratorer i samarbete med försvarsindustrin. Vi vill också se bättre samarbetsytor mellan försvarsmyndigheterna och försvarsindustrin för att utnyttja den omvärldskunskap som finns i industrin och på så sätt stärka den samlade beslutskompetensen.

Många diskussioner pågår just nu om väsentliga säkerhetsintressen – både vad de faktiskt innebär och vilken omfattning de ska ha. Vi bör utöver det även lyfta diskussionen om vilka förutsättningar som faktiskt är unika för svenska förhållanden. Det här gäller inte specifik materiel utan snarare t.ex. Östersjöns bräckta vatten eller det faktum att halva Sverige ligger i den tempererade klimatzonen och den andra i den subarktiska.

Det behövs också en konsekvensanalys av hur exportlagstiftningen fungerar när det gäller möjligheten att vara med som underleverantör till internationella projekt, utan att slutprodukten faller under svensk lagstiftning, samt problemet med att högre krav ställs på svenska underleverantörer i och med att de måste ha krigsmaterieltillstånd.

Jämställdhet i Försvarmakten

Jämställdhetsarbetet inom Försvarmakten är viktigt. En organisation blir komplett med både kvinnor och män, och därför måste Försvarmakten rekrytera de talanger som är bäst lämpade för uppgiften. Lika viktigt som att rekrytera är fortbildning och att kompetenta medarbetare behålls. Kvinnor i det militära möter dock andra barriärer för sina karriärer än män. Grundläggande är tillgången till bra, ändamålsenlig materiel, exempelvis kläder och skor, som passar olikheter. Materielproblem får inte fortsatt nedprioriteras och felaktigt avfärdas som gnäll eller utseendefrågor. Nödvändiga åtgärder måste genomföras snarast i syfte att förhindra att anställda och pliktade kvinnor utsätts för hälso- och säkerhetsrisker. Förekommande materielrelaterade hälso- och säkerhetsrisker för kvinnor bör analyseras av en objektiv utredning vilken ska återkomma med förslag på omedelbara åtgärder.

För att nå ökad jämställdhet måste Försvarmakten se över osakliga fysiska krav på befattningar samt kartlägga och förtydliga karriärvägarna inom Försvarmakten.

Nyckeln till framgång i jämställdhetsarbetet är att alla vill, kan och väljer att leva efter den värdegrunden. Då kan vi inte tolerera problematiken med kränkningar. FOI:s rapport ”Karriärhinder för militära kvinnor” visar på siffror där drygt 60 procent av de kvinnliga officersaspiranter och officerare som slutat upplevt kränkningar och ned-

låtande kommentarer från befäl. Vidare rapporteras där att 75 procent från kollegor har upplevt kränkningar och nedlåtande kommentarer.

I uppropet #givaktochbitihop 2017 rapporterade kvinnliga yrkesofficerare, reservofficerare, civilanställda, frivilliga, soldater och sjömän i det metoo-inspirerade uppropet om kränkningar som kvinnor blivit utsatta för inom Försvarmakten.

Kvinnorna i uppropet konkluderar: ”Vi har sökt oss till Försvarmakten för att vi är beredda att försvara Sverige och rätten att leva som man vill, men ofta har våra värsta motståndare funnits i vår egen organisation.” Det är helt oacceptabelt och inte hållbart för att få en jämställd organisation.

Arbete för teambuilding och mot diskriminering och trakasserier ska vara proaktivt, regelbundet, anpassat till unga militärers dagliga verksamhet och kommuniceras på ett genuint och väl synligt sätt av militär chef. Försvarmakten bör även kontinuerligt förbättra organisationens hantering av trakasserier eller kränkningar samt genomföra förtroendeskapande åtgärder.

Uppdatera och stärk lagen om skyddsobjekt

Byggnader, anläggningar, områden och andra objekt kan beviljas att bli skyddsobjekt. Status som skyddsobjekt ger ett förstärkt skydd mot sabotage, terroristbrott, spioneri, hemliga uppgifter om totalförsvaret och grovt rån. Både militära (t.ex. ett regementsområde) och civila (t.ex. en vattentäkt) objekt kan vara skyddsobjekt. Regeringen eller av regeringen utsedd myndighet beslutar om vad som ska vara skyddsobjekt.

Ett beslut om skyddsobjekt innebär att obehöriga inte har tillträde till skyddsobjektet. Genom särskilt beslut kan tillträdesförbudet förenas med ett förbud mot att göra avbildningar, beskrivningar eller mätningar av eller inom skyddsobjektet. Om det räcker för att tillgodose skyddsbehovet, kan tillträdesförbudet ersättas av ett avbildningsförbud eller av ett förbud mot att bada, dyka, ankra eller fiska.

Idag kan vem som helst med tillgång till internet besöka stora delen av världen virtuellt. Det är möjligt tack vare satellitbilder med hög upplösning och genom så kallad street view-fotografering. Tekniken gör det möjligt att se sig omkring översiktligt och i 360 grader på marken. Insamlingen av materialet är mycket omfattande och ofta granskas inte bilderna innan de publiceras. Även svenska skyddsobjekt kan på så vis exponeras för hela världen. Idag är det inte otillåtet att sprida bilder på skyddsobjekt utan det är själva fotograferingen som är straffbar enligt skyddslagen. Flera av de aktörer som idag tillhandahåller tjänster där skyddsobjekt exponeras raderar bilderna när de får kännedom om detta. Det sker dock inte automatiskt.

Under senare år har antalet intrång och ovälkomna besök på Försvarmaktens skyddsobjekt ökat. Det är allvarligt eftersom skyddsobjekt innehåller skyddsvärden som inte får exponeras för utomstående. Det är särskilt viktigt nu när det utländska undermåttshotet är en del av normalbilderna. Även företag inom försvarsindustrin och civila och offentliga verksamheter som är viktiga för totalförsvaret har en ökad hotbild. Möjligheten att idag via olika karttjänster studera och rekognosera på och runt skyddsobjekt underlättar underrättelseverksamhet. Det är därför viktigt att lagstiftningen hänger med teknikutvecklingen på ett väl avvägt sätt och sätter skydd av skyddsobjekt högre på dagordningen.

Riksdagen beslutade i maj 2018 att skärpa straffen för obehörigt tillträde till skyddsobjekt. Lagändringen innebär bland annat att brottet ”obehörigt tillträde till skyddsobjekt” delas upp i två svårighetsgrader och att maxstraffet höjs till två års fängelse. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2018. För att möta det växande underrättelsehotet och försvåra möjligheten till att rekognosera skyddsobjekt bör nu även lagstiftningen ändras så även spridning av bilder av skyddsobjekt omfattas.

Värna försvarets möjligheter att öva

Omfattningen på vår försvarsverksamhet har fluktuerat starkt genom åren. Från en period av upprustning efter andra världskriget till järnridåns fall med en stark nedrustningstrend. Idag befinner vi oss i en tid när säkerhetsläget i vårt eget närområde har försämrats, vilket innebär att behovet av att stärka vår försvarsförmåga har ökat markant. Som ett resultat av detta kommer Försvarmakten att behöva öva allt mer. Sedan början av 90-talet har dessutom både miljöbalken och plan- och bygglagen förändrats på ett antal avgörande punkter, framförallt när det gäller störande verksamhet. Det har inneburit att det har blivit allt svårare att kunna bygga i t.ex. bullerutsatta miljöer. Det har inneburit att verksamheter som ses som störande blivit betydligt mer restriktiva när det gäller att tillstyrka byggnation i sin direkta närhet. Framförallt för verksamheter som klassas som riksintressen.

I Halmstad kommer det, om prognoserna slår in, att behöva byggas bostäder för ytterligare 50 000 invånare de närmaste 30 åren. Det är en befolkningsökning på 50 procent på endast 30 år, och situationen är mer eller mindre densamma i hela Halland. För de flesta Halmstadsbor är försvarets närvaro en självklar del av vardagen. Med Halmstadsgarnisonens ca 1 400 anställda på Luftvärnsregementet, Försvarmaktens tekniska skolor och Militärhögskolan har nästan alla någon form av relation till militären.

När det gäller skjutfälten så har Försvarmakten med stöd i miljöbalken blivit betydligt mer restriktiv och har tydligare meddelat vilka influensområden man anser sig ha i anslutning till sina övnings- och skjutfält. Försvarmakten beskriver influensområde på följande sätt: ”Områden som berörs av omgivningspåverkan från den militära verksamhet, som är ett riksintresse, redovisas som influensområden. Ett influensområde är ett område inom vilket åtgärder som exempelvis ny bostadsbebyggelse kan påverkas av, eller som i sin tur kan påverka, verksamhet inom riksintresseområdet.” Problem uppstår när man ska tillämpa miljöbalken på bullerområdet. Principen är då att verksamheten, vid klagomål, i bästa fall måste begränsas och i värsta fall måste upphöra. Skulle Försvarmakten tillåta nybyggnation inom ett influensområde vid ett skjutfält och de nyinflyttade upplever verksamheten som störande så infinner sig risken att skjutfältet måste stängas.

Den här situationen är sannolikt inte unik – det vill säga att riksintressen begränsar vårt behov av att bygga bostäder, som många kommuner är i skriande behov av. Det är högst troligt att försvaret hade kunnat tänka sig nybyggnationer inom sina influensområden om man var garanterad att det inte skulle påverka Försvarmaktens verksamhet negativt. Problemet är att miljöbalken inte tillåter detta.

Den nuvarande situationen grundar sig i en alltför rigid lagstiftning som gör det svårare för Försvarmakten att öva och för kommunerna att bygga. Det är därför

nödvändigt med ett rejält omtag. Vi måste komma tillbaka till ett läge där vi ser att försvaret av vårt land är en naturlig del av vardagen. Det innebär att vi måste kunna acceptera att det låter en del när Försvarsmakten övar.

Det går med rådande lagstiftning att använda sig av servitut, men bara inom miljöbalkens nivåer. Med andra ord, det är fortfarande de i miljöbalken uppsatta gränsvärden som gäller oavsett vad som avtalats i servitutet.

Frågan som måste ställas är hur vi ska prioritera rikets försvar i förhållande till miljöbalkens bullervärden. Rimligen bör Försvarsmaktens behov övertrumfa de som miljöbalken är satt att värna. Därför borde möjligheten att göra miljöbalkens bullerregler dispositiva för Försvarsmakten i samband med servitutstecknande ses över.

På det sättet skulle vi kunna säkra både försvarets möjligheter att öva och våra kommuners möjligheter att bygga bostäder. Menar vi allvar med att bygga ett starkt försvar måste vi göra det tillsammans med kommuner och regioner. Då blir försvaret en naturlig del av vår vardag och ses som en tillgång och inte en belastning på grund av en stelbent lagstiftning.

Slutligen vill vi lyfta möjligheten att ändra lagstiftningen så att Försvarsmakten i avvaktan på slutgiltigt besked om miljöprovning ska få möjlighet att bedriva övningsverksamheten interimistiskt. Detta utifrån det försämrade säkerhetsläget och behovet av att öva en växande krigsorganisation samt de långa ledtiderna för beslut om miljötillstånd.

Beatrice Ask (M)

Jan R Andersson (M)

Alexandra Anstrell (M)

Jörgen Berglund (M)

Lars Püiss (M)